МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра технології виробництва молока і м'яса

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕТОЛОГІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	20 Аграрні науки та продовольство
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Другий (магістерський)
ФАКУЛЬТЕТ	Біолого-технологічний

Біла Церква – 2023

Робоча програма з навчальної дисципліни «Етологія сільськогосподарських тварин» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти вищої за спеціальністю 204 – Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва / Укладач: А.П. Король. Біла Церква: БНАУ, 2023. 15 с.

Розробник: А.П. Король канд. с.-г. наук, доцент

Гарант освітньої програми,
д-р с.-г. наук, професор Руслана СТАВЕЦЬКА

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри технології виробництва молока і м’яса (протокол № 1 від 23 серпня 2023 року)

Завідувач кафедри технології виробництва
молока і м’яса, д-р с.-г. наук, професор Марія ЛУЦЕНКО

Схвалено науково-методичною комісією біолого-технологічного факультету (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Голова науково-методичної комісії,
д-р с.-г. наук, професор Сергій МЕРЗЛОВ

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ 4

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТОЛОГІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН» 5

3. ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ 5

3.1. Загальні та фахові компетентності, які забезпечує дисципліна 5

3.2. Програмні результати навчання, які забезпечує дисципліна 6

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ 7

5. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ 7

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ 8

6.1. Лекції 8

6.2. Практичні заняття 9

6.3. Самостійна робота 10

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ 12

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ 12

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ 13

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ 13

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ 15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ 15

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2023–2024 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Етологія сільськогосподарських тварин» для денної форми навчання виділено всього 150 академічних годин (5 кредитів ECTS), у т .ч. аудиторних – 32 години (лекції – 16, практичні заняття – 16), самостійна робота студентів – 118 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5</td><td>Галузь знань
20 Аграрні науки і продовольство</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Змістових модулів – 3</td><td rowspan="5">Спеціальність:
204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість академічних годин – 150</td><td colspan="2">Семестр:</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2
самостійна робота – 7,3</td><td colspan="2">Лекції:</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Освітній рівень:
магістр</td><td>16 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні:</td></tr>
<tr><td>16 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>118 год.</td><td>142 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Мета дисципліни обумовлюється насамперед тим, що знання етології тварин необхідні технологу для наукового-обґрунтування заходів, пов'язаних зі створенням оптимальних умов утримування, годівлі та експлуатації тварин, попередженням захворювань, оцінкою здоров'я, характеру й ступеня порушень діяльності органів та організму, визначення шляхів і способів впливу на організм з метою корекції діяльності органів.

Інтенсифікація розвитку галузі тваринницької призвела до необхідності розробки і впровадження в технологічні процеси нових, сучасних технологій, систем, способів і методів утримання та експлуатації домашніх тварин, які б були наближені до природних умов, при яких, зазвичай, утримували продуктивних домашніх тварин, птицю, хутрових звірів.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Вибірковий освітній компонент «Етології сільськогосподарських тварин» базується на знаннях таких дисциплін, як «Фізіологія с.-г. тварин», «Генетика з біометрією», «Годівля с.-г. тварин», «Розведення с.-г. тварин», «Технологія виробництва молока і яловичини», «М'ясне скотарство», «Технологія виробництва продукції бджільництва», «Технологія виробництва продукції кролівництва та звірівництва», «Технологія виробництва продукції свинарства», «Технологія виробництва продукції ДРХ» «Технологія виробництва продукції птахівництва» та «Конярство», вивчених на ОР бакалавр.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

3.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 204 ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Згідно вимог освітньо-професійної програми «Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва» здобувачі повинні набути здатності отримувати наступні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ФК 6. Здатність практично управляти робочими або навчальними процесами у сфері виробництва і переробки продукції тваринного походження, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів

ФК 10. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

3.2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмний результат навчання відповідно до Стандарту вищої освіти спеціальності «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»	Результати навчання з дисципліни «Етологія сільськогосподарських тварин»
ПРН 1. Оцінювати та забезпечувати якість та безпечність технологій виробництва продукції тваринництва, кормів та кормових засобів, рівнів живлення тварин та продукції тваринного походження.	РН 1.1. Застосовувати системи знань з поведінки тварин, оволодінні методами, навичками і уміннями використовувати показники поведінки тварин при організації та безпечності технологічних процесів виробництва продукції, годівлі тварин, а також роздачі корму автоматизованими мобільними кормороздавачами-змішувачами на сучасних фермах.
ПРН 2. Розробляти, впроваджувати й модернізувати ефективні технології і процеси у сфері виробництва і переробки продукції тваринництва.	РН 2.1. Використовувати показники стадних, кормових, комфортних, статевих, материнських та продуктивних реакцій сільськогосподарських тварин при розробці нормативних параметрів для утримання й експлуатації корів на нових і реконструйованих фермах для підвищення рівня продуктивності на модернізованих фермах.
ПРН 3. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань та створення нових технологій та продуктів в сфері тваринництва та в ширших мультидисциплінарних контекстах.	РН 3.1. Проектувати і управляти технологічним процесом виробництва продукції тваринництва з урахуванням етологічних показників, для створення нових технологій.
ПРН 4. Застосовувати сучасні математичні методи, інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для досліджень і розробок у сфері технологій виробництва і переробки продуктів тваринництва.	РН 4.1. Вести облік і реєстрацію за допомогою спеціальної апаратури, часу, затраченого на основні життєві прояви тварин. РН 4.2. Оформляти заключення (висновки) про особливості поведінки сільськогосподарських тварин на основі спостережень, описів, різних форм реєстрації для проведення дослідницької роботи.
ПРН 5. Відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.	ПРН 5.1. Застосовувати сучасні науково-інформаційні засоби для розвитку науки про поведінку тварин.
ПРН 10. Нести відповідальність за розвиток професійних знань і практик, оцінювання стратегічного розвитку команди, формування ефективної кадрової політики.	ПРН 10.1. Забезпечувати дотримування професійних знань з етології сільськогосподарських тварин на сучасних фермах.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. **Загальні питання етології**

Тема 1.1. Розвиток науки про поведінку тварин.
Тема 1.2. Інстинкт. Види інстинктів.
Тема 1.3. Форми поведінки.

Змістовий модуль 2. **Спеціальна етологія тварин**

Тема 2.1. Поведінка реакції великої рогатої худоби. Етологія дійних корів.
Тема 2.2. Поведінкові реакції свиней.
Тема 2.3. Поведінкові реакції коней.

Змістовий модуль 3. **Становлення та розвиток поведінки**

Тема 3.1. Поведінкові реакції птиці.
Тема 3.2. Поведінкові реакції овець
Тема 3.3. Поведінкові реакції бджіл. Етологія бджіл.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
		л	п	лб	інд	СРС		л	п	лб	інд	СРС
Змістовий модуль 1. **Загальні питання етології**												
Тема 1.1	17	2	2	-	-	13	15,5	0,5	1	-	-	14
Тема 1.2	17	2	2	-	-	13	13	0,5	0,5	-	-	12
Тема 1.3.	18	2	2	-	-	14	11,5	1	0,5	-	-	12
Разом за модуль 1	52	6	6	-	-	40	52	2	2	-	-	48
Змістовий модуль 2. **Спеціальна етологія тварин**												
Тема 2.1	17	2	2	-	-	13	12	1	-	-	-	10
Тема 2.2	17	2	2	-	-	13	12	-	1	-	-	10
Тема 2.3.	15	1	1		-	13	12	-				12
Разом за модуль 2	49	5	5	-	-	39	49	1	1	–	-	47
Змістовий модуль 3. **Становлення та розвиток поведінки**												
Тема 3.1	17	2	2	-	-	13	11	1	-	-	-	10
Тема 3.2	17	2	2	-	-	13	11		1	-	-	10
Тема 3.3.	15	1	1			13	12					12
Разом за модуль 3	49	5	5	-	-	39	49	1	1	-	-	47
Всього годин	**150**	**16**	**16**	**-**	**-**	**118**	**150**	**4**	**4**	**-**	**-**	**142**

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, лб – лабораторно-практичні заняття; інд – індивідуальні завдання, СРС – самостійна робота студентів.

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

Тема і зміст лекції	К-ть годин
Змістовий модуль 1. **Загальні питання етології**	
1.1. Розвиток науки про поведінку тварин. Визначення етології. Мета і завдання етології. Коротка історія етології. Методи, принципи і завдання вивчення поведінкових реакцій сільськогосподарських тварин.	2
1.2. Інстинкт. Види інстинктів. Інстинкти – генетичні програми поведінки. Властивості інстинктів	2
1.3. Форми поведінки. Різновиди форм поведінки. Типи соціальної поведінки. Ритуальні форми поведінки. Сон, як фізіологічний стан.	2
Разом за змістовий модуль 1	**6**
Змістовий модуль 2. **Спеціальна етологія тварин**	
2.1. Поведінка реакції великої рогатої худоби. Етологія дійних корів. Життєві прояви великої рогатої худоби. Споживання корму. Прийом води. Процес ремигання. Поведінка корів на пасовищі. Вплив способу утримання і виду підстилки на тривалість лежання. Розподіл часу лежання протягом доби. Стояння. Рухова активність. Споживання корму. Вибір корму Швидкість споживання корму. Тривалість прийому корму. Розподіл прийому корму по часу. Вплив метеорологічних чинників на прийом корму. Прийом води. Вплив метеорологічних чинників на споживання води. Час споживання води і його розподіл по періодах. Процес ремигання. Поведінка корів на пасовищі. Вибір корму.	2
2.2. Поведінкові реакції свиней. Основи етології свиней. Особливості органів чуття Соціальна поведінка. Рух і відпочинок. Прийом корму. Дефекація і сечовипускання. Статеві прояви. Біологія свиноматок. Значення раннього відлучення поросят. Біологія поросят раннього відлучення при утриманні на підлозі і в клітках. Поведінка племінних свиней. Терморегуляція у свиней.	2
2.3. Поведінкові реакції коней. Етологія коней. Особливості органів чуття. Слух. Розумова діяльність коней. Орієнтація і пам’ять. Соціальна поведінка. Бойовитість. Засоби спілкування. Статева поведінка. Жеребці. Кобили. Вагітність. Пологи. Рух коней. Відпочинок та сон. Прийом корму.	1
Разом за змістовий модуль 2	**5**

Змістовий модуль 3. **Становлення та розвиток поведінки**	
3.1. Поведінкові реакції птиці. Особливості органів чуття. Встановлення соціальної ієрархії. Особливості органів чуття. Органи зору. Органи слуху і рівноваги. Вплив нового середовища на поведінку птиці і овець. Соціальні зв'язки в курчат.	2
3.2. Поведінкова реакція овець. Етологія овець. Особливості органів чуття. Ієрархія в отарі. Статева поведінка. Адаптаційні властивості. Вплив зміни системи, методу та способу утримання на поведінку овець. Життєві прояви у дорослих особин. Стійлове утримання. Вагітність, роди, доїння та вигодовування ягнят. Випасання, прийом корму і води. Основи біокліматології овець.	2
3.3. Поведінкові реакції бджіл. Етологія бджіл. Бжолина сім'я, її склад і функції окремих особин. Поведінка бджіл. Збирання нектару. Розведення та утримання бджолиних сімей. Розмноження бджолиних сімей. Виведення бджолиних маток. Поведінка бджіл. Взаємовідносини серед дорослих особин. Поведінка під час харчування.	1
Всього	**16**

6.2. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
Змістовий модуль 1. **Загальні питання етології**		
1	Принципи класифікації поведінки. Класифікація основних форм поведінки: репродуктивні, індивідуальна і соціальна	2
2	Вплив поведінки тварин на продуктивність, стрес, адаптація, та акліматизація тварин	2
3	Основні питання, що вивчаються порівняльною етологією	2
Разом за змістовий модуль 1		**6**
Змістовий модуль 2. **Спеціальна етологія тварин**		
4	Етологія молодняка. Поведінка новонароджених лошат. Поведінка відлучених лошат	2
5	Домінування та ієрархія у групованнях тварин і людей	2
6	Вивчення поведінкових реакцій великої рогатої худоби (телят)	1
Разом за змістовий модуль 2		**5**
Змістовий модуль 3. **Становлення та розвиток поведінки**		
7	Вплив зміни системи, методу та способу утримання на поведінку овець. Життєві прояви у дорослих особин	2
8	Вивчення поведінкових реакцій у риб	2
9	Поведінка кіз.	1
Разом за змістовий модуль 3		**4**
Всього		**14**

6.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
Змістовий модуль 1. **Загальні питання етології**		
1	Порівняльна етологія в системі наук. Предмет і завдання дисципліни та її структура	2
2	Циклічні та спонтанні міграції тварин і фактори, що регулюють міграційну активність	2
3	Спільне і відмінне у предметах, що вивчають поведінку та психіку тварин	2
4	Поняття «психіка» і «поведінка». Місце етології в системі наук	2
5	Спостереження в порівняльній етології, експеримент як наука порівняльної етології тощо	2
6	Основні питання, що вивчаються порівняльною етологією	2
7	Загальна характеристика психічної діяльності тварин і людей. Вроджена і набута поведінка	2
8	Мотивація діяльності. Інстинкт. Фіксовані комплекси дій-одиниці інстинктивної поведінки	2
9	Пластичність інстинктивної поведінки. Наслідування. Роль наслідування у становленні психіки	2
10	Індивідуальна пам’ять і научіння тварин. Проблема інстинкту і научіння. Загальна характеристика процесу научіння. Навичка	2
11	Визначення поняття «мислення тварин». Методика вивчення мислення тварин. Здібності тварин до узагальнення та абстрагування	2
12	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі. Роль генетичних аспектів у науці про поведінку	2
13	Розвиток психічної діяльності у пренатальному періоді	2
14	Пренатальний розвиток рухової активності, сенсорних можливостей та елементів спілкування	2
15	Комунікативна поведінка. Поняття про Комунікативну поведінку	2
16	Научіння і спілкування. Поетапне научіння засобом механізму «стимул-реакція»	2
17	Типи научіння. Латентне напучення. Імітаційне научення. Евристичне научення. Імпритинг	2
18	Елементарне мислення тварин. Пластичність научення. Форми індивідуально-пристосувальної діяльності. Диференційовані умовні рефлекси. Когнітивні процеси	2
19	Стрес, адаптація та акліматизація тварин.	3
20	Види стресів. Стреси, викликані мікрокліматом.стреси, зумовлені порушенням режиму годівлі та напування.	3
21	Технологічні стреси	2

22	Стреси, які викликаються ветеринарними обробками	2
23	Біотехнологічні стреси	2
Разом за змістовий модуль 1		**48**
Змістовий модуль 2. **Спеціальна етологія тварин**		
24	Репродуктивна поведінка. Фізіологічні основи статевої поведінки. Вплив гормонів подразників на статеву поведінку. Піклування про потомство у тварин і людей	2
25	Домінування та ієрархія в угрупованнях тварин і людей	2
26	Поведінка в конфліктних ситуаціях. Дослідницька поведінка	2
27	Агресивна та альтруїстична поведінка	2
28	Регуляція довільної поведінки – знаки та мови	2
29	Пізнавальне значення ігрової активності. Порівняльно-психологічні аспекти ігор твар і людей	2
30	Організація угруповань тварин. Угруповання тварин. Територіальна поведінка	2
31	Життєвий простір. Індивідуальна дистанція. Популяції тварин	2
32	Особливості постнатального розвитку поведінки тварин. Пізнавальні аспекти раннього постнатального періоду. Ранні форми спілкування. «Дослідницька» поведінка та орієнтація	2
33	Розвиток психічної діяльності в ювенільному періоді. Удосконалення рухової активності та формування спілкування і іграх тварин	2
34	Регуляція довільної поведінки – знаки та мови	2
35	Антропогенез. Еволюція психіки та антропогенез»	2
36	Елементарна сенсорна психіка	2
37	Рухова активність та елементарна просторова орієнтація	2
38	Психічне відображення на рівні перцептивної психіки. Проблема інтелекту тварин	2
39	Здібність до само впізнавання.	2
40	Соціальна поведінка свиней при груповому утримання	2
41	Вплив умов утримання на поведінку і соціальні відносини дійних корів	2
42	Біологічні особливості кнурів-плідників	2
43	Ефективність добору плідників значною мірою залежить від правильної оцінки екстер'єру та племінної цінності	2
44	Статева поведінка. Соціальна поведінка.	2
45	Рух і відпочинок кнурів-плідників	2
46	Здібність тварин до оцінювання знань і намірів інших особин	3
Разом за змістовий модуль 2		**47**
Змістовий модуль 3. **Становлення та розвиток поведінки**		
47	Поведінка корів на пасовищі	3
48	Особливості поведінки хутрових звірів	3

49	Основні особливості фізіології сенсорних систем у кролів	3
50	Основні особливості вищої нервової діяльності в кролів	3
51	Форми індивідуальної і типи соціальної поведінки кролів	3
52	Особливості поведінки кролів щодо споживання корму і води	3
53	Особливості комфортно-гомеостатичної поведінки кролів	3
54	Пасивна і активна охоронна поведінка в кролів	3
55	Прояви дослідницької ігрової, наслідувальної, екстраполяційної поведінки та поведінки в критичних ситуаціях кролів	3
56	Особливості прояву статевої поведінки кролиці й кроля-самця	3
57	Особливості прояву материнської поведінки кролиць	3
58	Соціальна поведінка кролів при груповому утриманні	3
59	Особливості поведінки кролів. Споживання корму і води	3
60	Особливості прояву ритуальної поведінки і комунікації в кролів	3
61	Особливості поведінки кроленят	3
62	Особливості поведінки козеня	2
Разом за змістовий модуль 3		**47**
Всього годин		**108**

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point, роздатковий матеріал, демонстраційні відеофільми технологічних процесів, дискусійне обговорення проблемних питань.

У разі дистанційного і змішаного навчання використовуються навчальна платформа Moodle Білоцерківського НАУ, онлайн-платформи ZOOM, Microsoft Team, Google Meet, електронна пошта, мобільні додатки Viber, Telegram.

Практичні заняття проводяться у вигляді семінарів-практикумів з виконанням ситуаційних та розрахункових завдань – індивідуальних та в групах, конференцій.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль з предмету «Етологія сільськогосподарських тварин» включає тематичне оцінювання та модульний контроль.

Тематичне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється на основі отриманих ними поточних оцінок за усні та письмові відповіді з предмету, самостійні, практичні та контрольні роботи.

Модульний контроль проводиться у формі комп’ютерного тестування.

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи та електронний журнал після кожного контрольного заходу.

Підсумковий контроль навчальної діяльності студентів здійснюється у

формі заліку результатами поточного контролю (тематичного оцінювання модульного контролю). Результати заліку оприлюднюються в журналі академічної групи під час залікової сесії.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії. Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані розрахункові, лабораторні роботи, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75% завдань. Водночас здобувач вищої освіти виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60% завдань. При цьому здобувач вищої освіти не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, недостатньо певно орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60% завдань. При цьому здобувач вищої освіти демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що студент не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих студентом оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times max\ ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність студента на занятті у формулі приймається як «0».

Критерії оцінювання за дворівневою шкалою

Під час проведення заліку навчальні досягнення студентів оцінюються за дворівневою шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «зараховано» (60–100 балів) ставиться студентові, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбаченні програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; під час виконання завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «незараховано» (1–59 балів) ставиться студентові, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

<table>
<tr><td rowspan="2">За 100-бальною шкалою</td><td rowspan="2">За шкалою ECTS</td><td colspan="2">За національною шкалою</td></tr>
<tr><td>іспит</td><td>залік</td></tr>
<tr><td>90–100</td><td>A</td><td>Відмінно</td><td rowspan="5">Зараховано</td></tr>
<tr><td>82–89</td><td>B</td><td rowspan="2">Добре</td></tr>
<tr><td>75–81</td><td>C</td></tr>
<tr><td>64–74</td><td>D</td><td rowspan="2">Задовільно</td></tr>
<tr><td>60–63</td><td>E</td></tr>
<tr><td>35–59</td><td>FX</td><td colspan="2">Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання</td></tr>
<tr><td>1–34</td><td>F</td><td colspan="2">Незадовільно (незараховано) з обов’язковим повторним вивченням</td></tr>
</table>

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	ІНДЗ	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	30	10	40	10	100

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint;
2. Інформаційні стенди у навчальній аудиторії;
3. Нормативно-технічна документація;
4. Муляжі с.-г. тварин.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Зубець М.В., Токарєв Н.Ф., Маленко О.М. Етологія молочної худоби. Харків, 2010. 263 с.
2. Ігнатенко. І.А. Етологія: навчальний посібник для студентів 3 курсу денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.040102 – біологія. Черкаси, 2009. 96 с.
3. Корж О.П. Етологія тварин: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2018. 235 с.
4. Северинovська О.В., Пахомов О.Є., Рибальченко В.К. Етологія (основи поведінки тварин): підручник для вищих навчальних закладів. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 292 с.
5. Тарасенко Л.О., Яcько В.М., Решетніченко О.П., Макаріхіна І.В. Етологія. Одеса, 2014. 308 с.